

Ochrona pracowników sektora hotelarskiego i gastronomicznego

Za zgodą Prevent

Wprowadzenie

Sektor hotelarski i gastronomiczny (*Horeca*) obejmuje hotele, bary, puby, restauracje, podmioty gospodarcze zapewniające obsługę gastronomiczną, catering, bary szybkiej obsługi sprzedające jedzenie na wynos, kawiarnie i bistra. Jest to ważne źródło nowych miejsc pracy w sektorze usług, a w wypadku wielu państwach członkowskich UE – w całej gospodarce. Ten rozwijający się

sektor zatrudnia obecnie ponad 7,8 mln osób w Unii Europejskiej.

W niniejszym biuletynie przedstawiono najważniejsze ustalenia ujęte w sprawozdaniu na temat działań w zakresie profilaktyki w sektorze *Horeca*. Celem sprawozdania było ukazanie ogólnego obrazu bezpieczeństwa i higieny pracy (BHP), identyfikacja dobrej praktyki i zbadanie zasadniczych zmian, jakie zachodzą w tym sektorze w zakresie zatrudnienia i procesów ekonomicznych.

Opis sektora

Sektor *Horeca* obejmuje głównie małe przedsiębiorstwa zatrudniające 10 lub mniej osób. Pracownicy tego sektora to ludzie młodzi: według europejskich danych statystycznych (UE-25, Eurostat 2005) 48% pracowników ma mniej niż 35 lat, a osoby powyżej 55. roku życia stanowią niespełna 10% zatrudnionych, jakkolwiek w wyniku zmian demograficznych liczby te rosną. Kobiety (54% zatrudnionych) są liczniej reprezentowane niż mężczyźni. Uważa się, że dla osób młodych i relatywnie niewykwalifikowanych sektor ten jest właściwym miejscem wejścia na rynek pracy. Poziom wykształcenia pracowników jest niski: 40% pracowników to osoby stosunkowo słabo wykwalifikowane; tylko 1 pracownik na 10 reprezentuje wyższy poziom wykształcenia. Pomimo trudnych warunków pracy w sektorze nie odnotowano wyższych niż przeciętne wskaźników wypadków i chorób.

Polityka i praktyki europejskie, krajowe i lokalne

W ostatnich latach prawodawstwo dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy stawało się coraz bardziej złożone. Z uwagi na to, że 90% wszystkich przedsiębiorstw w sektorze *Horeca* to firmy bardzo małe, pracodawcom często brakuje czasu i zasobów, które umożliwiłyby im zrozumienie i przestrzeganie zasad prawnych dotyczących sektora. Wydaje się, że w tym sektorze wdrażanie przepisów prawnych na poziomie przedsiębiorstwa stanowi poważny problem.

Na poziomie europejskim pracownicy objęci są dyrektywą ramową 89/391/EWG. Dyrektywa wymaga od pracodawców dokonywania oceny ryzyka i nakłada na nich ogólny obowiązek zapewnienia zdrowia i bezpieczeństwa wszystkim pracownikom w pracy.

Istnieje kilka uregulowań sformułowanych specjalnie dla sektora *Horeca*. Niektóre z nich, na przykład dotyczące analizy zagrożeń, krytycznych punktów kontroli (HACCP), zakazu palenia tytoniu, spowodowały, że instytucje państwowe i dostawcy usług związanych z profilaktyką przyjrzyli się bliżej temu sektorowi. Niekiedy doprowadziło to do wdrożenia dalszych rozwiązań z zakresu BHP.

W 2004 r. Europejska Federacja Związków Zawodowych Przemysłu Spożywczego, Rolnictwa i Turystyki (EFFAT) oraz Hotrec – branżowe stowarzyszenie hoteli, restauracji i kawiarni w UE i EOG – podpisały wspólny dokument zatytułowany „Inicjatywa na rzecz zwiększenia odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw w sektorze hotelarskim i gastronomicznym”.

Tematy uwzględnione w dokumencie

- Równe szanse i niedyskryminacja: przedsiębiorstwa powinny opracowywać własną politykę obejmującą rekrutację, system wynagrodzeń i awansów, szkolenia i rozwiązywanie umów.
- Warunki pracy i organizacja pracy: należy zachęcać do takich praktyk, jak podział zadań (*job splitting*), ruchomy czas pracy oraz inne środki służące promowaniu równowagi między pracą i życiem prywatnym pracownika. Przedsiębiorstwa powinny także dążyć do zatrudniania w kolejnych sezonach tych samych pracowników sezonowych, aby zachować stabilność i ciągłość.
- Uczciwa płaca: na wszystkich poziomach powinna obowiązywać zasada niedyskryminacji w zakresie płacy. Należy rozważyć takie zachęty pozafinansowe, które są „przyjazne dla rodziny”, np. opieka dzienna nad dziećmi.
- Kształcenie zawodowe i ustawiczne, uczenie się przez całe życie: szkolenie powinno służyć profesjonalizacji i zwiększać możliwość zatrudnienia pracowników. Przedsiębiorstwa powinny oferować szersze możliwości nauki zawodu i staży, jeśli to wykonalne z ekonomicznego i społecznego punktu widzenia.
- Zdrowie i bezpieczeństwo: politykę przedsiębiorstwa należy wypracowywać w drodze rozmów z pracownikami, należy również opracowywać programy mające na celu rozwiązanie problemów właściwych dla tego sektora.
- Restrukturyzacja: należy zaznajamiać pracowników i ich przedstawicieli z sytuacją przedsiębiorstwa oraz informować o wszelkich planowanych przedsięwzięciach restrukturyzacyjnych i zasięgać ich opinii w tym względzie. Pozwoli to uniknąć negatywnych skutków dla zatrudnienia lub przynajmniej je ograniczyć, jak również pozwoli zapobiec pogorszeniu relacji między pracodawcą i pracownikiem.

Warunki pracy

Praca w hotelach i restauracjach ma charakter zróżnicowany, natomiast w publikacjach dotyczących BHP zwykle kładzie się nacisk jedynie na ryzyko związane z pracą w kuchni oraz, w mniejszym zakresie, na problemy pracowników obsługujących klientów. W opracowaniach naukowych rzadko omawiane są takie czynności pomocnicze, jak sprzątanie i dostawa towarów. Należy pamiętać, że pracownicy omawianego sektora mają również do czynienia z ryzykiem fizycznym i psychospołecznym, w tym z zagrożeniami społecznymi i wydłużonym czasem pracy.

Sektor *Horeca* oferuje nietypowe zatrudnienie i warunki pracy, co ma wpływ zarówno na czas pracy, jak i rodzaj umów. Ogólnie mówiąc, sektor wymaga większej elastyczności w zakresie warunków i czasu pracy. W latach 1995–2000 nastąpiło zauważalne pogorszenie warunków pracy – zwłaszcza w kontekście ryzyka psychospołecznego – na przykład warunków ergonomicznych, wymagań zawodowych, godzin pracy i niezależności zawodowej.

Sektor *Horeca* ulega szybkim zmianom – na rynku pojawiają się nowe technologie, zmieniają się także żądania klientów. Czynniki tej transformacji (liczne i zróżnicowane) to między innymi: zmiany socjologiczne, np. zróżnicowanie gospodarstw domowych i dywersyfikacja funkcji wykonywanych obecnie przez ludzi; zmiany demograficzne powodowane starzeniem się społeczeństwa oraz zmiany ekonomiczne, np. fuzje, restrukturyzacja i swobodny przepływ siły roboczej i zasobów.

Najistotniejsze czynniki ryzyka związane z pracą w tym sektorze to:

- praca powodująca obciążenie fizyczne wynikające z wydłużonego czasu pozostawania w pozycji stojącej i nieruchomej, z czynności związanych z przenoszeniem i podnoszeniem oraz z powtarzalnością ruchów; często te obciążenia fizyczne są połączone z innymi niekorzystnymi warunkami pracy, na przykład z nieodpowiednim rozplanowaniem miejsca pracy,
- narażenie na wysoki poziom hałasu: około 29% pracowników tego sektora jest narażone na hałas, a ponad 4% jest zdania, że zagraża to ich zdrowiu¹,
- gorące lub zimne środowisko pracy, zwłaszcza jednoczesne występowanie wysokiej temperatury i przeciągów, otwarte drzwi, praca wykonywana naprzemiennie w warunkach wysokiej temperatury i wilgotności oraz w zimnym środowisku, takim jak pomieszczenia chłodnicze,
- rany cięte i oparzenia,
- poślizgnięcia, potknięcia i upadki, do których dochodzi wskutek zwiększonej wilgotności i śliskich podłóg oraz obecności przeszkód, jak również upadki z wysokości,
- substancje niebezpieczne, na przykład szeroko stosowane środki czystości, a także czynniki biologiczne w żywności.

Najważniejsze czynniki ryzyka psychospołecznego to:

- wydłużony czas pracy i nietypowe godziny pracy; sektor charakteryzuje się wydłużonym czasem pracy w systemie pracy zmianowej, nieregularnymi i nietypowymi godzinami pracy; znaczna część pracy jest wykonywana, gdy inni ludzie nie pracują,
- trudności w zachowaniu równowagi między pracą i życiem prywatnym, zwłaszcza z uwagi na nieprzewidywalność czasu

pracy, długość dnia pracy oraz brak wpływu pracowników na wykonywaną pracę,

- duże obciążenie pracą i presja czasu; około 75% pracowników mówi o pracy wykonywanej w bardzo szybkim tempie; 66% musi dotrzymywać napiętych terminów; 48% twierdzi, że nie daje się im dostatecznie dużo czasu na wykonanie pracy¹,
- niewielki wpływ pracowników na wykonywaną pracę: powszechnym zjawiskiem jest monotonna praca, w której brak miejsca na kreatywność i która nie wymaga wiele inicjatywy,
- kontakty ze współpracownikami i przełożonymi: brak wsparcia może nasilać stres związany z pracą; około 70% pracowników uważa, że może zwrócić się do współpracowników z prośbą o pomoc, zaledwie 53% – do przełożonych¹,
- stały kontakt z klientami, który może być źródłem stresu lub – w najgorszym wypadku – prowadzić do molestowania, a nawet przemocy,
- brak przeszkolenia i wykształcenia; część stanowisk nie wymaga formalnego wykształcenia i wystarcza niski poziom przeszkolenia oraz niewielkie doświadczenie; ludzie nie zawsze są odpowiednio przeszkoleni do wykonywania swojej pracy, co może powodować jeszcze większy stres.

Studia przypadku

Studia przypadku koncentrują się na praktycznym zapobieganiu ryzyku, na jakie narażeni są pracownicy tego sektora. Sprawozdanie zawiera opis 19 praktycznych działań na poziomie miejsca pracy, z uwzględnieniem zaangażowania, motywacji i celów grup uczestniczących. Autorzy sprawozdania także ustalają i oceniają wyniki, skutki uboczne, czynniki sukcesu i problemy. Wybrane studia przypadku mają pokazać różne rodzaje ryzyka występującego w sektorze *Horeca*, z uwzględnieniem różnorodności środowiska pracy. Obejmują one nie tylko hotele i restauracje, lecz także stołówki szkolne, kluby i bary.

Skuteczne zapobieganie ryzyku obejmuje takie elementy, jak:

- prawidłowa ocena ryzyka; wcześniejsza identyfikacja zagrożeń ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia, by przedmiotem działań były właściwe kwestie,
- udział pracowników, który ma zapewnić, by wszystkie kwestie zostały zidentyfikowane, i który ma budować wsparcie konieczne dla skutecznego wdrożenia środków zapobiegawczych,
- zaangażowanie kierownictwa,
- skuteczne partnerstwo w celu uruchomienia inicjatywy na szeroką skalę na poziomie regionalnym, krajowym lub sektorowym; aby tego rodzaju projekty odniosły sukces, konieczny jest aktywny udział wszystkich zainteresowanych stron,
- odpowiedni rodzaj szkolenia,
- podejście kompleksowe – z zastosowaniem różnych rodzajów działań – co może wzmocnić ogólny sukces wszelkich podejmowanych działań.

Więcej informacji na temat BHP w sektorze *Horeca*:

<http://osha.europa.eu/sector/horeca/>

Więcej informacji na temat BHP w sektorze *Horeca* w Polsce:

<http://www.ciop.pl>

(¹) Parent-Thirion, A. i in., Czwarte europejskie badanie warunków pracy, 2005, Europejska Fundacja na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy (Eurofound) 2007.

Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao

Tel. (+34) 94 479 43 60, Faks (+34) 94 479 43 83

E-mail: information@osha.europa.eu

